

O urážkách spáchaných tiskem podle zákona z 30. května 1924, čís. 124. Sb. z. a n.

Zároveň příspěvek k otázce zákonodárné techniky.

Podává universitní profesor A. Miřička.

(Dokončení.)

Uvedené výhody nelze užití, zakládá-li se urážlivá zpráva ve sdělení skutečnosti ze soukromého nebo rodinného života. Jde tu patrně o přečin § 489. tr. z. 1852 (srov. též § 14. z. čl. XLI/1914).

Výhoda § 18. není omezena na odpovědného redaktora, nýbrž platí i pro každou jinou odpovědnou osobu. Neboť zákon mluví — také zde ne zcela správně — všeobecně o obviněném. Arci praví § 18. dále, že soud uloží jemu, t. j. právě »obviněnému« a vydavateli povinnost uveřejnění výrok rozsudečný. To zdá se nasvědčovati tomu, že zákon má na mysli přece toliko odpovědného redaktora, poněvadž i na jiných místech tuto povinnost ukládá jen odpovědnému redaktoru a vydavateli (srov. § 13., odst. 2. a § 14., odst. 1.) a poněvadž právě jen tyto osoby mají zpravidla možnost uveřejnění nařídití. Patrně jde tu opět o přehlédnutí. Ovšem mělo pro případ, že jde o jiného odsouzeného, žalobci býti dáno právo uveřejnění rozsudek na jeho náklad, jako to činí § 14., odst. 2.

7. Nově upravena je v § 6. tisková nedbalost (zanedbání povinné péče), pokud jde o tiskové urážky (včetně utržení na cti). To bylo nutné hledíc k Slovensku a Podkarpatské Rusi, poněvadž právu platnému v této oblasti, totiž tisk. zákonu čl. XIV. z r. 1914 tato instituce byla neznáma. Znamená tudíž toto ustanovení pro uvedenou právní oblast přitužení odpovědnosti. Hledíc na právo platné v zemích historických značí úlevu potud, že u periodického tiskopisu omezuje odpovědnost za tiskovou nedbalost na odpovědného redaktora, kdežto jinak se jí může dopustiti také tiskař a rozšiřovatel, arcí jen nedbal-li určitých předpisů formálních (čl. III., čís. 3. tisk. novely z r. 1868).

Pokud jde o tiskopisy neperiodické, nastupuje i zde na místo odpovědného redaktora nakladatel (vydavatel) a není-li znám, odpovědný správce tiskárny (§ 24.); mohou se tudíž dopustiti i oni

trestné tiskové nedbalosti. Dosud se mohl nakladatel neperiodického tiskopisu zprostiti této odpovědnosti pojmenováním původce nebo vydavatele; tiskař pak byl odpovědný jen, zanedbal-li ustanovení o pojmenování odpovědných osob na tiskopise nebo nepředložil-li povinných výtisků. V těchto směrech znamená tedy ustanovení § 6. zákona č. 124/1924 přituzení posavadních ustanovení.

Zanedbání povinné péče je i nadále přestupkem; ale dosavadní trestní sazby (50 Kč až 3000 Kč a jde-li o obsahový zločin, vězení od osmi dnů do dvou měsíců) mají platiti jen, když vinník jmenoval správně původce; jinak nastupují obligatorně sazby přísnější (vězení od osmi dnů do tří měsíců a jde-li o zločin, vězení od 1 do 6 měsíců). Pojmenování toto musí se státi ve lhůtě stanovené soudem k návrhu žalobce (§ 8.); je tedy i zde možnost užití mírnější sazby závislá na libovůli žalobce a poněvadž pojmenovaný původce musí i zde býti stíhatelný, což je často věcí pouhé náhody, je patrné, jak bludné je tvrzení motivů (tisk. 4569 posl. sněm., str. 16 a 17), že dvojí sazba je tu odůvodněna větším či menším stupněm subjektivní (sic!) viny.

8. Za další koncesi učiněnou tisku sluší pokládati ustanovení § 27., podle něhož noviny (periodický časopis) se prohlašují způsobilým předmětem urážky, arci jen, pokud jde o přečin proti bezpečnosti cti, spáchaný obsahem tiskopisu a pro souvislý přestupek zanedbání povinné péče.

Dosavadní praxe Nejvyššího soudu nepřiznávala novinám této pasivní způsobilosti k urážce, nýbrž prohlašovala takový útok za trestný jen, bylo-li se jím dotčeno cti některé osoby zúčastněné v podniku novinářském, pokládajíc pouze tuto osobu za legitimovanou k obžalobě. § 27. prohlašuje výslovně za oprávněný k obžalobě sám per. tiskopis, »který byl uražen«. Návrh na stíhání podává zaň vydavatel; nepodá-li ho do 4 neděl po vyjití zprávy, může jej podati také odpovědný redaktor.

Nevím, proč se tu právo žalobní takto rozštěpuje; vždyť odpovědný redaktor bude tu sotva jednati bez dohody nebo docela proti vůli vydavatele, t. j. pravidelně svého zaměstnavatele. Poněvadž po uplynutí čtyř týdnů po vyjití zprávy mají žalobní právo oba, vzniká tím možnost konkurence práv žalobních s veškerými komplikacemi k tomu se pojícími. Jak ostatně má se zjistiti doba »vyjití zprávy«, zejména u měsíčníku nebo tiskopisu neperiodického, je mně hádankou.

S důvodem lze se domnívati, že tímto ustanovením nemělo býti nic měněno na zákonné lhůtě žalobní, běžící od té doby, kdy oprávněný — zde ovšem ten i onen — se dověděl o trestném činu a pachateli.

III.

Nemenší měrou než vnitřní obsah zákona zajímá technická jeho stránka.

Umění zákonodárné — podle mého soudu jedno z nejtěžších — je ovládáno určitými pravidly, jichž nešetření nejen snižuje kvalitu zákona, nýbrž mstí se krutě na těch, kteří jej mají vykonávat i a někdy i na těch, na nichž má být vykonáván. Zákon má především být stručný (*lex brevis esto!*), při tom ale zevrubný a jasný; nemá zbytečně vykazovati mezery a vzbuzovati pochybnosti, jež teprve praxí by musily být odstranovány. Z toho vyplývá jako samozřejmý požadavek, že zákon má zachovati jednotnou terminologii a že má se strýci toho, aby tutéž věc nevyjadřoval zbytečně různým způsobem. Ale nejen volba výrazů má v zákoně svou důležitost, nýbrž i spojování a řadění slov, jednotlivých odstavců a celých paragrafů.

Zda-li byla v zákoně, o němž tu řeč, zachována zásada: *lex brevis esto*, mohlo by se zdáti pochybným, uvážíme-li, že bylo potřebí neméně než 42 paragrafů k úpravě tohoto poměrně nepatrného výseku hmotného práva trestního, pojímajícího jen některé delikty proti cti, a to pouze když byly spáchány obsahem tiskopisu, při čemž jich vlastní zákonná skutková podstata zůstala nedotčena. Arci sluší uznati, že jistý počet paragrafů upravuje změny v organizaci příslušných senátů a částečně i řízení před nimi.*) Že zákon tato procesní ustanovení neodděлил místně od ustanovení hmotně-právních — srovnej zejména § 8. až 10., § 15. a 23. vsunuté mezi ustanovení hmotně-právní — budiž jako »vada krásy« podotčeno jen mimochodem.

Nelze však zamlčeti, že nebylo vždy dbáno ostatních zásad zákonodárné techniky výše uvedených.

Kdo čte zákon podle sledu paragrafů, má až do § 23. dojem, že se vztahuje toliko na tiskopisy periodické. Teprve v § 24. dovidá se, že většina dosavadních paragrafů platí také o tiskopisech neperiodických. Podíváme-li se však na ony paragrafy, které nemají platiti pro tiskopisy neperiodické, vidíme, že § 2., § 13., odst. 2., § 14. odst. 1., § 16. a 20. se týkají uveřejnění v pozdějším čísle periodického tiskopisu, § 3. a 9. pak dílčího odp. redaktorství, že tedy jde o ustanovení, která by i bez výslovného ustanovení zákona nemohla ani být vztahována na tiskopisy neperiodické.

*) Dostí zbytečným zdá se mi ustanovení § 19., podle něhož soud obžalovanému, jehož pro některé urážky odsuzuje, pro ostatní osvobozuje, může uložit náhradu útrat trestního řízení také jen částečně, nebo útraty vzájemně zrušiti. To, myslím, je platným právem, a to jak podle tr. řádu z r. 1873, tak i podle tr. ř. čl. XXXIII. z r. 1896.

Proto s hlediska zákonodárné techniky je nepochybné, že zákon měl v § 1. mluvit prostě o tiskopisech vůbec a takto všem, kteří s tímto zákonem mají co činiti, uspořiti práci spojenou se zjišťováním, zdali některé ustanovení platí také pro neperiodické tiskopisy čili nic.

To arci jest vada toliko technického rázu. Ale jak i taková vada se může vymstít, toho jasným dokladem jest právě zákon, o který jde.

Praví-li nám totiž § 24., které paragrafy zák. platí také pro neperiodické tiskopisy, pak třeba logicky i právnický z toho usuzovati, že ostatní paragrafy, a to ovšem jak předcházející tak i následující, pro ně neplatí. Z toho by vyplývalo na př. hned, že žalobní právo, poskytnuté v § 27. uraženým novinám, platí jen, byla-li urážka spáchaná obsahem per. tiskopisu. Pochybují, že bylo obmýšleno toto právo takto omeziti. A dále. Uvedený neodbytný závěr vede k tomu, že ani § 28. až 37. odnímající tiskové urážky porotám, neplatí, byl-li trestný čin spáchán obsahem tiskopisu neperiodického. Tento závěr je tu ještě zesílen zněním § 28., odst. 1., jenž právě při úpravě této otázky příslušnosti mluví o obžalobách pro trestné činy uvedené v § 1. a 6. tohoto zákona. Ale právě § 1. mluví výslovně jen o urážkách spáchaných obsahem periodických tiskopisů. Ujišťuje-li zpráva ústavně-právního výboru senátu (tisk. 1884, str. 9), že smysl zákona je opačný, pak chybí jen jedno, aby totiž ze zákona nevyplýval pravý opak tohoto výkladu. Než doufejme, že soudy nedají se zmýlití tímto zněním zákona. Vždyť je jasno, že by jinak bylo možno užitím neperiodického tiskopisu k urážce zajistiti si forum porotní a účel zákona byl by z valné části zmařen.

Není-li znám nakladatel (vydavatel) neper. tiskopisu, nastupuje podle § 24. v uvedených tam případech na jeho místo odpovědný správce tiskárny. Kdo je tím míněn? Tiskový zákon 1862 mluví tam, kde ukládá nějakou povinnost neb odpovědnost z titulu vytištění tiskopisu, důsledně o tiskaři, jímž rozumí vlastníka tiskárny, t. j. majetníka živnostenského oprávnění (Gewerbeinhaber), a zřídí-li správce úřadem schváleného, tohoto správce (§ 5. tisk. zákona 1862). V jakém poměru je k těmto pojmům onen odpovědný správce tiskárny § 24. zákona č. 124/1924? Uvedená zpráva ústavně-právního výboru senátu (tisk. 1884 str. 8) vykládá, že pojem »odpovědný správce« neznamená tu jen správce úřadem schváleného, ale každého, kdo »podle platných ustanovení a skutečných poměrů« v podniku za tiskárnu »odpovídá«, ať je to vlastník jednotlivce či zástupce osoby právnické či úřadem schválený odpovědný správce. Domnívám se,

že v tomto výkladu není obsaženo nic jiného, než to, co tiskový zákon 1862 míní slovem tiskař, a to ani pojmově, tím méně prakticky, ježto právě v tom případě, kde by mohl býti spatřován nějaký rozdíl, bude podle příslušných ustanovení živnostenských nutno jmenovati správce úřadem schváleného. Podle mého mínění je to jen zbytečná odchylka od dosavadního názvosloví zákonného. Pokud jde o tiskový zákon čl. XIV/1914, který důsledně mluví jen o »vlastníku tiskárny nebo litografického podniku« nebo také o »vlastníku tiskárny nebo (jiného) rozmnožovacího podniku«, bylo ovšem zřetelnější zákonně vyjádření na místě.

Podle § 1. vztahuje se zákon také na zločin utržení na cti podle § 209. tr. z. 1852 (zločin křivého obvinění podle § 227. tr. z. čl. V/1878); zdali ustanovení všech paragrafů, může býti pochybné. Tak zejména pokud jde o § 8., je to pochybné stylisticky (není jasno, zdali slova »pro přečin uvedený v § 1...« se vztahují jen na žádost za stíhání či také na návrh veřejného žalobce), i v čně, neboť v trestním řízení pro zločin utržení může míti význam výzva k pojmenování původce (odst. 1., k tomu § 5.), nikoliv však jednání o smír (odst. 2.), leč snad pro ten případ, že by v činu nebyl shledán zločin utržení.

Stejná pochybnost vzchází, pokud jde o § 10. (lhůta k nastoupení důkazu tvrzení) a § 18. (upuštění od potrestání při marně nabízeném zadostučinění). Ve všech těchto případech bylo by bývalo výslovné ustanovení zákona velmi na místě.

Proč nemá ustanovení § 8. o výzvě k jmenování původce a k smírnému jednání platiti také, když obviněný je stíhán toliko pro tiskovou nedbalost, je těžko uhadnouti. Rovněž mělo aspoň v důvodech býti objasněno, proč má podle § 8. odst. 2. býti ustanoveno smírné jednání na žádost obviněného také, jde-li o obžalobu veřejnou. Je tu snad míněno prolomení principu legality? Pak bylo by bývalo záhodno to výslovně říci.

Pozoruhodné je ustanovení § 12. odst. 2. o prodloužení žalobní lhůty při vzájemných urážkách, spáchaných tiskopisem. Ten, na něhož byla podána obžaloba pro tiskovou urážku, může totiž podati vzájemnou obžalobu i po prošlé již lhůtě žalobní až do určitého stadia trestního řízení zavedeného o obžalobě proti němu podané. Účelem tohoto ustanovení jest, aby zamezen byl známý z praxe úskok, podáním obžaloby v poslední chvíli znemožniti podání obžaloby vzájemné. Také se má dosáhnouti toho, aby soud měl vzájemné obžaloby současně před sebou, což podstatně podporuje možnost smíru. Hledíc na znění zákona jest tu arci pochybnost, má-li obviněný právo podati vzájemnou obžalobu také po době uvedené v § 12. odst. 2. v tom

případě, jestliže původní žalobní lhůta (6 týdnů nebo podle uh. práva 3 měsíců) v této době ještě neuplynula, či zda-li v tomto případě lhůta se zkracuje. Hledě na účel výše uvedený, t. j. snahu o usnadnění smíru, přisvědčil bych k této druhé eventualitě. Ovšem bylo by se doporučovalo výslovně stanovit, že vzájemná obžaloba musí být podána nejpozději před smírným jednáním. Neboť podle znění § 12. mohl by konec lhůty tam stanovené hledíc k ustanovení § 8. padnouti až za smírné jednání Arci ani potom se nedosáhne toho, aby soud měl vzájemné obžaloby současně před sebou, je-li pro vzájemnou obžalobu příslušný jiný soud.

Ke konci nelze se nezmíniti o řadě poklesků stylistických, terminologických a linguistických.

V § 1. a 5. mluví se o »odpadnutí« místo o pominutí či zániku překážky. V § 2. čteme o »udání« (m. uvedení) úředního pramene. V § 6. odst. 1. praví, že odpovídá redaktor m. odpovědný redaktor. Odpovědný redaktor jest termín technický, v němž nelze libovolně vynechávati epitheton »odpovědný«; že tak činí někdy také platný tiskový zákon a čl. III. novely 1868, nemůže ovšem omlouvatí.

§ 8. odst. 2. je textován tak, jako kdyby soud neměl obeslati strany k smírnému jednání, když odpovědný redaktor pojmenoval v ustanovené lhůtě původce, (kdežto zajisté se má státi tak i v tomto případě) a jakoby předseda senátu neb soudce jím ustanovený strany jen obeslál k smírnému jednání, kdežto patrně má je také řídití.

§ 10. užívá bez příčiny promiscue výrazu dokázati a prokázati. V § 16. se praví, že povinnosti uveřejnění rozsudek neb opravu není vyhověno uveřejněním rozsudku (ne také opravy?) v čísle, které bylo zabaveno. Ale nesplnění této povinnosti má podle § 20. za následek o b l i g a t o r n í z a s t a v e n í vydávání periodického tiskopisu k návrhu žalobce až do splnění této povinnosti. Má nastati tento následek i v uvedeném případě? Odstavec § 17. mluví o nastoupení »patrně beznadějného« důkazu pravdy; něm. ausichtslos, lépe: patrně bezúspěšný.

V § 21. a 25. mluví se »o trestných činech uvedených v § 1. nebo přestupku zanedbání povinné péče podle tohoto zákona«, kdežto § 28. a jiné praví prostě: trestné činy uvedené v § 1. nebo (a) § 6. tohoto zákona. Nač ta různost, když jde o totéž? Znění na druhém místě uvedené je patrně stručnější. Podle § 24. se ob sílka v y d á v á m. dodává; či má si obeslaný sám pro ni přijíti? V témž paragrafu se zbytečně cituje § 17. vedle § 21. V § 32. odst. 1. mluví se o v y k o n á n í volby kmetů a náhradníků do osmi dnů před hlavním přelíčením, kdežto patrně mělo býti řečeno, že tato volba musí v této lhůtě soudu býti o z n á m e n a; pouhé.

vykonání volby ve lhůtě, nebyl-li výsledek soudu oznámen, by bylo sotva co platno. Totéž platí o § 32. odst. 2.

V § 40. zrušuje se také třetí odstavec § 28. tiskového zákona, ustanovující, že trestnost pro obsah tiskopisu se nevylučuje připojeným k závadnému článku prohlášením, jímž se odpovědnost odmítá. To mohlo by vésti k mylnému výkladu, že na příště takové odmítnutí odpovědnosti má účinek exkulpující.

Shrneme-li to, co dosud o zákoně č. 124/1924 bylo uvedeno, jest patrné, že celkový úsudek nemůže vyznít příznivě. Nespravedlivé bylo by arci přehlížeti obtíže úkolu. Vždyť šlo o to, roubiti nová ustanovení na platný tiskový zákon, trestní zákon i trestní řád o b o u našich právních oblastí, tedy celkem na šest dosavadních zákonů. Také je příliš dobře známo, jak zvízelné bylo parlamentní projednání tohoto zákona. To může posouditi jen ten, kdo sám poznal, jak horká je to půda a jak těžká práce na tomto »luogo di traffico«, kde nutné vyrovnávání protiv a snahy o sjednání kompromisu co chvíli plodí nové podněty a návrhy a určují nové a nové směrnice, jež musí býti zachovány. Proto také za věcný obsah takových závazných usnesení ručí oni političtí činitelé, kteří je učinili. Arci učí zkušenost, že vhodnou formulí, navrženou odborníkem, lze často nejen překlenouti tak mnohý na pohled prudký rozpor názorů a utišiti zvířenou hladinu, nýbrž i zameziti usnesení, jež by znamenalo ohybnou, ničím neodůvodněnou trhlinu na budoucí platného práva. (Mám tu na mysli zejména onu úpravu příslušnosti ve příčině přestupku zanedbávání povinné péče.)

Ale obtíž parlamentního projednání nemůže býti omluvou pro četné t e c h n i c k é nedostatky zákona. Takové nedostatky bylo snad možno odpustiti za kvasu a varu první doby popřevratové, kde zpravidla byla důležitější otázka, kdy bude nový zákon hotov, než jaký bude po stránce formální. Zda možno však takové nedostatky zakrývati pláštěm milosrdenství i ještě dnes po sedmi letech naší samostatnosti, kdy již této omluvy není?

Je známo, že rakouské zákony, třeba po stránce věcné bylo lze jim lecos vytýkati, byly právě po stránce zákonodárné techniky přímo vzorné. Což by pro nás to mělo býti nemožným? Což je skutečně nezbytné paradovati s tak nedostatečně vypraveným zákonem před cizinou, již se stane v překladu přístupným?

Mám příliš dobré mínění o pracovní potenci i věcné znalosti těch, kteří o tomto zákoně pracovali, než abych nebyl přesvědčen, že by byli postřehli mnohou z vytknutých vad, kdyby byli mohli v tichu svých pracoven bez chvatu o věci uvažovati. Ale právě že to nebylo možno, zdali nekázala opatrnost, soustřediti při práci

způsobilé síly jsoucí k dispozici, tedy zejména přibrati na pomoc i zástupce theorie?

Nechci nijak podceňovati význam zkušenosti praktické při práci zákonodárné. Víím z vlastní minulosti, co znamená praxe právě v oblasti tiskového práva. Vždyť, je-li kde theorie bez praxe šedou, je jí zajisté v této oblasti. Ale právě tak je tu i praxe bez theorie často bezradnou. Jen z harmonické součinnosti obou kyne zdárný výsledek.

Dr. Jaroslav Horák:

O způsobu psaní ženských jmen na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.

(K výnosu min. spravedlnosti ze dne 13. X. 1925, č. 47.017, Věstník min. sprav. z r. 1925 č. 10.—11.)

Ohledně jména ženských osob se právní praxe v historických zemích a na Slovensku, resp. v Podkarpatské Rusi, kde platí posud uherské právo občanské, správněji uherská právní praxe, značně rozcházejí.

Jen ohledně dívčího jména žen je úplná shoda. Dle § 92. obč. z. nabývá manželka jméno manželovo. Tímto výrazem («Name») rozumí praxe nesporně »příjmení«, neboť jméno osobní (křestní) zůstane nezměněno. Důsledně však, lege non discernente, měla by se každá vdaná ženská osoba jmenovati tak jako její muž,¹⁾ jediné se zřetelem na pohlaví bylo by lze připustiti concessi gramatické konstrukci jazyka. Na př. Kateřina Navrátilová po sňatku s Karlem Vysypalem zvala by se: Karlová Vysypalová (sclt. manželka). Tuto konsekvenci provedla praxe uherského práva, dle níž Piroksa Nagyová po sňatku s Fehérem Jánosem²⁾ zove se: Fehérová Janová (Fehér Jánosné).³⁾ V historických zemích tvoří se v praxi z manželova příjmení přídavné jméno přísvojovací (-ová), resp. když příjmení manželovo již samo o sobě je adjektivem, vyjadřuje se nabytí příjmení vdané ženy ženskou formou tohoto adjektiva (na př. Eliška Horská). V obecném životě uherském jde se někdy tak daleko, že jméno manželovo udílí se manželce i s jeho případnými tituly akademickými, které jsou pouze čistě individuální modifikací jeho jména. Na př. chof Dr. Ladislava Bátora nazývá se: Dr. Bátor Lászlóné. To je ovšem již právně nesprávné.

V praxi historických zemí vdaná žena svého dívčího příjmení pozbývá, v praxi uherské se zhusta dívčí jméno k nynějšímu manželskému jména připojuje, na př. Fekete Mórné született (rozená) Barna Irma.

Uherské právo v této otázce je čistě zvykové. Právo v zemích historických tak, jak se jeví v praxi, je vlastně také zvykové, neboť dle textu zákona (§ 92. verbis: »erhält den Namen des Mannes«) by se muselo dojíti k témuž důsledku jako v praxi uherské. Máme tu tedy případ, kdy vedle zákona trvá zvykové právo vzdor § 10. obč. z. a vzdor výslovnému znění zákona, jehož text při výkladu v smyslu § 6. dává stejný výsledek jako v praxi uherské.

¹⁾ cf. římské: Ubi tu Cornelius, ibi ego Cornelia.

²⁾ V maďarštině se osobní jméno klade za příjmení.

³⁾ přípona -né (od slova nő = žena) označuje v maďarštině ženské pohlaví, zrovna jako u nás přípona -ová, resp. ženská forma přídavného jména, je-li příjmení mužovo již samo o sobě adjektivem.